

Karel Funk

LÉČIVÉ MYŠLENÍ SRDCEM

Jestlipak naše lamentování nad stavem zkaženého světa, ubohostí oficiální vědy, fanatismem sektářů, zkažeností mládeže, špínou politiky, úpadkem umění nebo nemožným vkusem sousedky není jen skrytou formou samolibosti nebo sebepovyšení, že my jsme ti duchovní, vědoucí, ti lepší, chytřejší, ublížení a Bohu milejší? Zauvažujme si o tom (s částečným využitím některých myšlenek a formulací kamaráda L.)

Obyčejně se člověk rád prožívá jako ten lepší, moudřejší, vznešenější. Rádi se tak někdy prožíváme ve svém egu, protože nám to přináší rozkoš. Jelikož ale patří k „dobrým mravům“ prožívat se taky jako skromný a pokorný, sami sobě si takovéto orgie sebeprožívání nepřiznáváme.

Příklad? Dnešní pseudointelektuálové či mnozí z takzvaných duchovních či náboženských kruhů se o sobě právě z této sebezálibné úrovně domnívají, že jsou ti jedině vědoucí a spravedliví, kteří musí tím či oním způsobem spasit svět či národ zkažených nebo podváděných spoluobčanů. Když má někdo názor, který nekopíruje ten jejich jediný správný, pak je pobloudilec, ale protože jsou přece ušlechtilí, je třeba mu s přívětivou tváří po svém pomoci – a může to být nebo je to mnohdy jen nepřiznaná snobská póza. Někým by možná i rádi opovrhovali nebo by ho alespoň pohotově zařadili na jakýsi opačný břeh, ale zároveň vědí, že se sluší být vlídný, tak se usmívají a hrají shovívavost. Je to zákeřné pro ně samotné. Démon samolibosti mívá zejména v obrodných hnutích žně, byť naoko hrajou sami před sebou pokorné služebníky pravdy a lidstva. Často vybičováváme svou senzitivitu až k patosu z přinášené oběti a trpící ušlechtilosti, které u sebe bezmezně věříme. Býváme zahleděni do svého sebeobrazu spravedlivých a nedokážeme se odtrhnout od sebeprožívání jako těch morálních, správných, následováníhodných a z těchto pozic přistupujeme ke druhým i k politice. Neúspěchy a nezdary pak přijímáme jako spiknutí zlých mocností proti naší duchovnosti či vznešenosti, často s mučednickou pózou trpitele od zlého světa. Do takovéto sladké lži se pak zamotáváme čím dál víc. Zde platí ono – Amen pravím tobě, již máš svou odměnu. Od svých vysokých ideálů si už automaticky odvozujeme svou vysokou kvalitu a čekáme za to z okolí respekt a ocenění. Ale: Jak se do lesa volá... atd. Co jsme kdysi do společnosti volali (třeba i v myšlenkách), to se nám z ní vrací zpět. Nechápeme-li to, pak nás svízele a nepochopení druhých iritují a pobuňují. A byla-li by zapletena do pohnutky zlepšování společnosti i osobní podrážděnost, plynoucí z nechuti sklízet, co jsme zaseli, a chtěli-li bychom tedy napravovat společnost skrze prisma své osobní dotčenosti či nedůtklivosti, nezlepšíme nic.

Někdy je předstíraná morálka stejně tak ničivá jako otevřená drzá nestoudnost a bezostyšná přímota těch kritizovaných (například některých politiků), i když by jim to slušelo lépe v base. Bude nutné si hlídat, abychom nesklouzli do sklonu k dramatizaci

světa či společenské resp. politické situace z té nepřiznané pohnutky, že chceme mít jen jeviště působnosti pro své třeba pseudoheroické až hysterické spasitelství. Potom každý projev špatnosti světa – od lhovosti úředníka za přepážkou nebo oprávněně požadovaného potvrzení až po jakékoliv zaútočení někoho na naši osobu, pohotově označujeme za spiknutí temných sil proti naší posvátné osobě, která je přece nositelkou vysoké duchovnosti či alespoň vzácné kvality.

Bylo by snadné se litovat, že v dnešní době to máme těžké. Ale sami jsme si ji vybrali. Přináší nám zkoušky, které potřebujeme, a za to máme být vděční. Je naší povinností přispívat k dokonalosti světa opravdově, obětavě, nepředstíraně, jako nedokonalí služebníci. Čím více to budeme dělat, tím méně budeme od světa žádat. Jedině pravdivost sebepoznání může vytvářet duchovně-duševní misky pro působení vyšších bytostí. Duchovní svět může pomáhat se stavbou jen těch domů, které jsou pro něho odtud tam viditelné. A viditelné jsou, jen když svítí ducha-přítomností, pravdivostí, pokorou, láskou a jen z nich plynoucími činy...

Je dobré sledovat situaci ve společnosti, ale jinak než jen žlučovitým vztekáním se na ty nahoře. Pokrok poznáme, když ke zprávám, které v nás dosud vyvolávaly zmatek či chaos, se stavíme bez emocionálních výkyvů a s klidem, ale se současným morálním vyhodnocováním. Je dobré učit se nezúčastněně, ale hlubším morálním vědomím nejen rozeznávat správné od chybného, ale i chápat kořeny dění a souvislost s působením odpůrcích duchovních sil. A tím jsme více či méně poznamenáni všichni.

Neproniká-li někdo svým zanícením k osudům svého národa a lidstva, nezajímá-li se, v jaké zemi žije a jaké byly dějiny jejího lidu, pak nikam ani duchovně neproniká, marně se „duchovně“ namáhá, protože si jen cosi kutí v kabinetní zapouzdřenosti. I sledování zpráv v televizi či novinách nemusí hned vést k znechucenému, povýšenému a mravokárnému kroutění hlavou nad vši tou špínou, spíše je lepší si uvědomovat naši vlastní spoluúčast na té špíně a každou informaci o dění si v klidu bez emocí vyhodnocovat. A třeba se i zamyslet, že když už tak všechno kritizují, jestli bych nenašel nějakou svou „parketu“ v práci pro společnost. My co si říkáme „věřící“, „duchovní“ či „slušní“, vznášíme většinou jen od piva, od meditace či od televize nahoru požadavky na slušnost, ale kdyby nám někdo navrhnul kandidovat třeba jen do místního zastupitelstva, tak to ne, kdepak, přece se nebudu vystavovat něčí kritice a handrkovat se o něco. Tušíme, že by se k nám apriorně druzí chovali tak, jako my k těm zvoleným.

Čím více jsme ochromeni nedůvěrou, tím víc znemožňujeme slušným lidem bezpečně kandidovat. Pak se nedivme, že kandidují jen ti s „hroší kůží“. Je to naše spoluvina. Máme k politice a vůbec věcem veřejným jen konzumní vztah, ať „oni“ vše správně vedou, zařídí, strčí nám až pod nos. Je to pořád ono dělení na my – slušní, a oni – darebáci. To jsme si pěstovali za komunismu, ale i dávno před tím, už za Rakousko-Uherska. Nevládla nám naše vláda, tedy jsme jen kritizovali „za bukem“, bez pocitování spoluzodpovědnosti. To nám zůstalo i teď. Upozorňoval na to už Masaryk. Je to asi částečně i tím, že nám do národní povahy neproudí velkorysost a velkodušnost pohledu na nekonečný horizont moře. To už samo o sobě může dávat i pocit větší sounáležitosti se světovými souvislostmi. Pravda, chlubíme se, že jsme mostem mezi Západem a Východem. Ale jak napsal trefně Václav Cílek, na tomto problematickém mostě přešlapujeme, a jdeme-li chvíli na západ, je tam nuda a chlad, a vracíme-li se na druhý konec mostu, je tam nepořádek a smrad. Asi bychom se měli z obojího poučit a ty

horizonty si pracněji rozšiřovat v nitrech a křižovatky kultury si taky vytvářet samostatně a nezávisle, s poučením z obou stran.

Znáte paradox Zénónova šípů? Zénón hlásal, že letící šíp vlastně v každém jednotlivém okamžiku stojí. K tomu se ale musí v mysli rozkouskovat jeho let na tisíce miniokamžiků. Podobně je to se zmrtvělým myšlením. To není schopné vidět bytí, okolnosti, politiku, vztahy a život vůbec, v jejich vývoji, v pohybu, v procesu spění odněkud někam. Musí si vše rozkouskovat, izolovat od souvislostí, tedy zastavovat jako Zénón svůj šíp. Jakkoliv zní Zénónův paradox logicky, pochopitelně nenahlíží pravdu, protože nechápe kontext. Leze po zemi po čtyřech, vidí jen podlahu a neví ani, ve které místnosti bytu je. Ale teprve v kontextu lze porozumět životu, a tedy i vývoji a zrání.

Překážkou v pronikání vyšších inspirací do naší mysli je ideologické myšlení. Objevuje se všude tam, kde je nedostatek skutečné vůle k pravdě. Stačí-li nám pohodlné sdílení názorů se skupinou či hnutím, pohodlná víra, snadná pravda bez námahy a jednou pro vždy, sebeprožitek skrze náboženství nebo duchovní techniky, duchovní setkávání jako společenské vyžití se, pak se vyšším inspiracím uzavíráme. Ideologické myšlení vychází z postoje, že co máme dělat, chceme mít jasně předem bez snahy a bez boje. Je to ono zastavování Zénónova šípů v letu, a to znemožňuje vidět do duchovního světa, protože ten je v neustálém pohybu. Vzorce zvenčí, apriorní ideologické šablony a pravidla zastírají pravdu o skutečnosti – duchovní i zemské. Jsme-li sami pečlivými pozorovateli a zaznamenavateli nazíraného, máme naopak myšlení realistické, věčné, které Goethe nazýval předmětným. To je myšlení, které vychází z reality, z věci, z předmětu našeho zájmu. Tím, že nás něco zajímá – jako bychom to obraceli v rukou ze všech stran, až nastupuje skutečné poznání věci.

Dnes je to ošidnější, než bývalo dříve. Snažíme-li se plně bdělé vědomí obejít nějakou extází či neobvyklým zážitkem, pak může dojít ke zvednutí vln temné neproměněné astrality, prožitkovosti v našem nitru, kdy husté mraky z hlubin nepoznaného podvědomí zakryjí duševní horizont a uloupí individuálnímu Já možnost proniknout vědomě k objektivnímu duchu. R. Steiner kdysi upozornil své ruské posluchače: „Vaše nebezpečí bude tvořit to, že se kolem vás může rozšířit jako mračna citově mocná část vaší osobnosti, astrální mračna, skrze něž potom neproniknete až k objektivnímu duchovnu. Váš oheň, vaše vřelost se mohou rozprostírat jako mračná aura kol vás, nepropustí duchovno, ač se domníváte, že jste nadšeni pro ducha, ale takovýmto nadšením bráníte duchu nalézt k vám cesty.“

Jistě, i světla intelektu se může zmocnit egoismus. Ale obejití intelektu, at' už z pohodlnosti nebo ze strachu před suchým rozumářstvím, nevede ke spiritualitě. Intelekt musí vyjít z Platónovy jeskyně pouhého smyslového vnímání a být prosvětlen a oživen až k chápání nadsmyslového vhledu. Rozkoš citového tonutí v mlhavém mystičnu není cestou k Bohu. Musíme vrůstat do nadsmyslového světa „sebou samými“, to je principem duše vědomé! Jinak je to jen dočasný růst bez kořenů.

Mnohem účelnější a zcela bezpečné je kupříkladu učit se vnímat cosi, co má hluboký význam pro naši i budoucí dobu a co lze i bez vysvětlování popsat jako snahu o vnímání, že od rána do večera zde působí sluneční světlo, světlo oduševnělé od doby, kdy se Kristus spojil se zemí. Od oné události obsahuje denní světlo věčnost duše. Některé věci se zdají až příliš jednoduché, ale jsou tím důležitější. Během dne si lze uvědomovat, že každým pohledem, každým tónem proudí duchovno a duševno do nás a zároveň z nás

ven. Že světlo je obsahem i nositelem zvýšené síly vědomí. Můžeme si pěstovat jakousi kulturu světelného duševního procesu, která nás prozáří a posílí i pro budoucí doby. Ty ještě dlouho nebudou snadné. Můžeme se učit vnímat, jak naším okem působí naše vůle a v činu aktivita smyslů. Lépe si tuto aktivitu uvědomíme, představíme-li si, že když nejsme schopni poslat nutnou aktivitu nebo když jsme slabí a nemocní, chybí nám zřetelně požadavek aktivity, který by v každém smyslovém procesu spolupůsobil proti rušení přílišným světlem nebo hlukem. Tuto bdělou aktivitu si tedy uvědomujeme a posilujeme. Od doby Kristovy se i lidská bytost může stávat dějištěm takovýchto prožitků.

K dnešní duchovní cestě je nutný rozum široce otevřený zemským i duchovním skutečnostem, rozprostraněný do záhybů a úskalí jako voda do zátok, tedy takový intelekt, který je schopný jasného úsudku a tímto úsudkem umí poznávat svět zemský i duchovní. Pojem intelekt totiž skrývá jak rozum a logiku, tak přímé nazírání idejí, tedy intuici. To je teprve myšlení celostní, pohyblivé, myšlení v souvislostech, „tekuté“ myšlení srdcem. To je pojetí intelektu podle Aristotela, Tomáše Akvinského či dr. Steinera. Duchovní svět totiž není oddělen od fyzického. Hmotný svět je jen pokračováním či jedním pólem světa duchovního. Duchovní svět je vrstevnatý a tvoří další rozměry skutečnosti, které se člověk může učit vnímat, rozeznávat a orientovat se v nich. Skutečný intelekt nás nešálí, ba ani nemá možnost klamu, protože je to ta nejčistší síla. Intelekt je nástrojem odstoupeného pozorovatele. Riziko šalby naopak skýtají city a pocity, vize, „sdělení z duchovna“ apod., pokud při nich není současně na stráž bdělé myšlení, znající i možnost šalby.

Mimo skutečnost se odehrává rovněž odlidštěné myšlení bez srdce, mrtvé, ztuhlé, rozkouskované, „sysifovské“, nevnímající souvislosti. Je dnes tak rozšířené, že odtrhuje člověka od reality a trhá ho vedví: na druhé straně je nezušlechtěná smyslová pocitová dychtivost.

Ono živé, tvořivé, holistické myšlení je právě „myšlení srdcem“, krev srdce je zde zapojena. Není to mlhavé pocitování něčeho odněkud. Protože je toto obtékové, panoramatické, holistické myšlení živé, působí ihned do všech složek člověka – koriguje, narovná, zušlechtuje, protože ví proč. Práce na sobě se pak odehrává už jen tím, že člověk správně živě myslí. Je to myšlení středem člověka, srdcem, a ze středu se rozlévá do okrajových částí. Má dokonce léčivou moc. Nemůže pak vytvářet ani v duchovních prožitcích klamnou realitu. Zůstává věrné i smyslově vnímatelné skutečnosti, protože z ní přímo a střídavě vychází. Nedělá nic jiného, než že nechává skutečnost v sobě bez zkreslení zrcadlit. Právě o tom mluví i zenoví mistři, když říkají, že nemyslí. Myslí, ale myslí skutečnost tím, že ji zrcadlí netendenční, prázdnou miskou myslí, zbavené tlaků sympatií a antipatií.

Vidíme tedy kolem sebe dvoje krajnosti: mnoho chytrých a vzdělaných lidí s vyčtenými znalostmi z různých oborů, kteří ale neumějí myslet v souvislostech, neumějí zužitkovat své myšlení ve skutečné orientaci v sobě i ve světě. Jejich myšlení je jakýsi mentální robot bez krve a srdce. Takové myšlení může být i u některých duchovně usilujících, kteří – neschopní poctivě myslet, touží pak vše rozhodovat jakousi „intuicí“, aniž by věděli, co to je a že přichází teprve postupně jako výsledek bdělého přesného myšlení. To je druhá krajnost, kdy zejména v duchovních kruzích nespoutaní pocitovci a zážitkovci nedbají na rozpoznávání pravdy od lži (v naukách, v politice, ve svých vztazích...),

protože vše pro ně má jen jednu cenu – cenu sebeuprožitku. Jde jim jen o toto jediné sebeuspokojení.

Duchovní poznání má cenu jen tehdy, dokážeme-li jím činnorodě zasahovat do života podle poznanych vyšších zákonitostí.